

Koncovka A.PL MASC *-is^hb* je převzata ze schématu III a odpovídá deklinaci substantivní.²⁴ Představuje paradigmatickou zvláštnost příznačnou pouze pro číslovky (morfologicky) základní. Jiné číslovky s adjektivní platností, například řadové nebo druhové, používají obvyklé koncovky *-(i)-us^hb*, cf. A.PL MASC *kel-is^hb* ‘(ně)kolik’ (základní) :: *kěl-er-ĭ-us^hb* ‘(ně)kolikery’ (druhová) :: *kel-in-t-ūs^hb* ‘(ně)kolikátý’ (řadová).

T 6.3/1	(2A)	MASC	FEM	(2B)
N	ketur-ĭ ^{∅b} kětur-ĭ-os ^{h∅}	-ĭ ^{∅b}	-ĭ-os ^{h∅}	kel-ĭ ^{∅b} kěl-ĭ-os ^{h∅}
A	kětur-is ^h b kětur-ĭ-as ^h b	-is ^h b	-ĭ-as ^h b	kel-is ^h b kel-ĭ-às ^h b
G	ketur-ĭ-ŭ ^{∅∅}	-ĭ-ŭ ^{∅∅}		kel-ĭ-ŭ ^{∅∅}
D	ketur-ĭ-ems ^{∅∅} kětur-ĭ-óms	-iems ^{∅∅} -ĭ-oms		kel-ĭ-ems ^{∅∅} kel-ĭ-óms
I	ketur-ĭ-aīs ^{∅∅} kětur-ĭ-omīs	-ĭ-aīs ^{∅∅} -ĭ-omīs		kel-ĭ-aīs ^{∅∅} kel-ĭ-omīs
L	ketur-ĭ-uosè ^{∅∅} kětur-ĭ-osè	-ĭ-uosè ^{∅∅} -ĭ-ose		kel-ĭ-uosè ^{∅∅} kel-ĭ-osè
Advdistr	ketur-ĭese	-ĭese		kel-ĭese

Všechny kmeny příslušné tomuto paradigmatickému typu nesou prosodický rys 2; jednoslabičné v podobě 2B, jak předvádí vzor *kel-ĭ^{∅b} – kěl-ĭ-os^{h∅}*, dvojslabičné v podobě 2A, jak předvádí vzor *ketur-ĭ^{∅b} – kětur-ĭ-os^{h∅}*. Upozorníme však, že zatímco ‘4’ nosí kmenový přízvuk na první slabice, cf. *kětur-is* :: *ketur-ĭ* (A.PL MASC :: N.PL MASC), číslovky ‘7’, ‘8’, ‘9’ jej nosí na druhé, cf. *septŭn-is* :: *septyn-ĭ*, *aštuon-is* :: *aštuon-ĭ*, *devŭn-is* :: *devyn-ĭ*.

I k tabulce T 6.3/1 přidáváme pro srovnání řádek Advdistr, který do kategoriálního paradigmatu nepatří. Distributivní tvar lze odvodit od všech číslovek ‘4’–‘9’. Segment *-ie-* v morfu *-iese* nevychází z vokalické base koncovek; morf *-iese* je ke kmeni přidán jako celek, jako derivační sufix. Všimněme si, že dvojslabičný morf *-iese* (Advdistr) nese přízvuk na předposlední slabice, zatímco dvojslabičné koncovky *-uosè*, *-osè* (L) jej nesou na poslední slabice, což je obecná prosodematická vlastnost dvojslabičných koncovek (cf. 2.3.7).

6.3.2 Číslovky z řady ‘11’–‘19’ stejně jako násobky desítky, jež tvoří řadu ‘10’, ‘20’, ‘30’... ‘90’, jsou syntakticky omezená a morfologicky defektní substantiva. Lexikální derivaci obou řad podává tabulka T 6.3/2.

POZNÁMKY

- Číslovky “× 10” větší než *děšimt* jsou stažená sousloví; z čeho vznikla, ukazuje sloupec “počet desítek”: druhé složkové slovo se zredukovalo na pouhý kmen, první složkové slovo zůstalo tak, jak do složeniny vstoupilo, pouze se zkrátila jeho koncovka (*o* > *a*, *y* > *i*). Staženina má jediný přízvuk, a to v té poloze, kde jej mělo první složkové slovo.

²⁴ U adjektivního typu III^b je v A.PL *-ĭ-us^hb*, původní vokalickou basi si udržuje pouze N.PL *-ys^h∅*.

- Číslovky “+ 10” se historicky rovněž vykládají jako stažená sousloví, leč morfosyntaktický původ druhé složky není jasný.²⁵ První složka má místo koncovky přízvukovanou vokalicou basi. Ta je vždy dlouhá, a to *-ĭ-ó-* u složek, které mají N.FEM na *-ĭ-os*, *-ý-* pro složky ‘2’ a ‘3’, jež mají v paradigmatu *i-ový* vokalismus, *-úo-* pro složku ‘1’.
- Neurčitá číslovka *keliólíka* znamená ‘výrazně přes deset’, výrazy *kēlios dėšimtys* a *kēliasdešimt* pak ‘několik (dobrých, nezanedbatelných) desítek’.

T 6.3/2

	jednotky	jednotky + 10	jednotky × 10	počet desítek
1	vien-as//vien-à	vien-úo-lika	dėšimt	(vienà) dėšimt-ìs
2	dù//dvì: dv-i-	dv-ý-lika	dv-ì-dešimt	dvì dėšimt-ys
3	trÿs: tr-i-	tr-ý-lika	tr-ìs-dešimt	trÿs dėšimt-ys
4	kėtur-ĭ-os	ketur-ĭ-ó-lika	kėtur-ĭ-as-dešimt	kėtur-ĭ-os dėšimt-ys
5	peñk-ĭ-os	penk-ĭ-ó-lika	peñk-ĭ-as-dešimt	peñk-ĭ-os dėšimt-ys
6	šėš-ĭ-os	šeš-ĭ-ó-lika	šėš-ĭ-as-dešimt	šėš-ĭ-os dėšimt-ys
7	septÿn-ĭ-os	septyn-ĭ-ó-lika	septÿn-ĭ-as-dešimt	septÿn-ĭ-os dėšimt-ys
8	aštúon-ĭ-os	aštuon-ĭ-ó-lika	aštúon-ĭ-as-dešimt	aštúon-ĭ-os dėšimt-ys
9	devÿn-ĭ-os	devyn-ĭ-ó-lika	devÿn-ĭ-as-dešimt	devÿn-ĭ-os dėšimt-ys
*	kėl-ĭ-os	kel-ĭ-ó-lika	kėl-ĭ-as-dešimt	kėl-ĭ-os dėšimt-ys

6.3.2.1 Syntaktická omezenost číslovek “10 + n” i “10 × n” ($1 \leq n \leq 9$) spočívá v tom, že je nelze rozvíjet. Tím se liší od řádných substantív jako *porà* (2A, též *póra* 1A) ‘pár’ a *áibė* (1A) ‘spousta’, jež syntakticky rozvíjet lze, ačkoliv lexikálněsémantické možnosti jsou dosti chudé, cf. *jaũ jokiõs* (G.SG FEM) *porõs* (G.SG FEM) *žõdžiu!* (G.PL MASC) ‘už žádných «pár slov!»’, *kókiai* (D.SG FEM) *áibei* (D.SG FEM) *svečiũ* (G.PL MASC) *jõs turėjo vÿrti!* ‘pro jakou spoustu hostů musely vařit!’, kde adjektíva *jokià*, *kokià* vystupují jako kongruentní přívlasky výrazů množství *porà* a *áibė*. Morfologická omezenost číslovek se projevuje v tom, že samy své gramatické číslo měnit nemohou, zatímco řádná substantíva vyjadřující množství mohou, cf. *kókias* (A.PL FEM) *áibes* (A.PL FEM) *svečiũ* (G.PL MASC) *pa(r)sìkvietė* ‘jaké spousty hostů si (domů) sezvali!’

6.3.2.2 Číslovky “10 + n” ($0 \leq n \leq 9$) i “10 × n” ($1 \leq n \leq 9$), jež samotné syntakticky determinovat nelze, se vyznačují zvláštními morfosyntaktickými projevy, když vedle nich determinují počítané jméno ještě další výrazy. Dochází totiž k interakci vnějších a vnitřních morfosyntaktických vztahů větného členu, který tyto číslovky vytvářejí s počítaným jménem. Ve

²⁵ Složka *-lika* se spojuje s kořenem, od něhož je i sloveso *liėka* ‘zůstává’, a motivuje sémantikou “co zůstává přes desítku”.

vnějších vztazích ke zbytku věty je tento člen zastupován jménem a jako substantivní syntagma nabývá nějakého pádu (případně ve spojení s předložkou). Onen pád se morfologicky projeví – pokud vůbec – na číslovce, nikoliv na počítaném substantívu. To je vždy v G, tedy v pádu vyjadřujícím reční závislost jména (zde výrazu pro počítaný předmět) na jménu (zde na výrazu pro počet). Je-li však počítané jméno rozvíto dalším kongruentním přívlaskem, může se stát, že ten se s ním shoduje v rodu a čísle (jež jsou morfosyntakticky relevantní jen uvnitř syntagmatu), leč pádovou kategorií nabývá podle vnějších morfosyntaktických vztahů, cf. *visì* (N.PL MASC) *dvýlika* (N) *bróliu* (G.PL MASC) ‘všech dvanáct bratrů//bratří’ pro vnější vztah nominativní vs. *visiems* (D.PL MASC) *dvýlikai* (D) *bróliu* (G.PL MASC) ‘všem dvanácti bratrům// bratřím’ pro vnější vztah dativní. Přívlastek *visì* ‘všichni’ se ve větě důsledně chová, jako by rozvíjel jméno *bróliai* ‘bratři’ v pádu daném vnějšími syntaktickými vztahy, a vůbec nebere ohled na okolnost, že ono jméno v důsledku jisté lexikální hodnoty číslovky, jež je rovněž rozvíjí, změnilo pád.²⁶

Vidíme nápadný rozdíl oproti češtině, kde číslovky větší než ‘4’ rozlišují dva pádové tvary, přímý (*dvanáct*) pro N, A a nepřímý (*dvanácti*) pro všechny ostatní, přičemž v přímých pádech se vůči počítanému jménu chovají jako syntakticky nadřazené substantívum, vyžadující genitivní rekcii, v nepřímých pádech jako syntakticky podřazené adjektívum, projevující kongruenci právě svým jediným příznakově odlišným tvarem.

Morfosyntaktické chování, které jsme právě popsali, totiž že přívlastek determinující počítané jméno nebere ohled na druhotnou změnu pádu onoho jména, již vyvolala determinující číslovka, je vázáno na jistou hierarchii syntaktického uspořádání: přívlastek determinuje početně upřesněnou skupinu jako celek.²⁷ Pokud však přívlastek determinuje jednu každou položku ze skupiny zvlášť, pak se shoduje s počítaným jménem nejen v rodě a čísle jako doposud, ale i v aktuálním, číslovkou ovlivněném pádě, jak dokládá třeba název pohádky *Apie* (PRAEPOS: *& A*) *dvýlika* (A) *bróliu* (G.PL MASC), *júodvarniais lāksčiusiū* (PART: G.PL MASC) ‘O dvanácti bratřích, co v krkavce proměnění poletovali’, kde vidíme, že volný přívlastek vyjádřený participiem ‘poletující’, jež samo je ještě rozvíto srovnávacím instrumentálem *júodvarniais* ‘coby krkavci’, je kongruentní s tvarem, který si u jména ‘bratři’ vynutila číslovka ‘dvanáct’.²⁸

Na závěr musím zdůraznit, že charakteristiky “determinuje skupinu jako celek” vs. “determinuje jednotlivé položky ze skupiny” představují dvě různé možnosti jazykového podání jisté skutečnosti a jsou výlučnou záležitostí vnitřně jazykovou. Rozdíl dvojí perspektivy můžeme doložit na dvojici *tokiē* (N.PL MASC) *dvýlika* (N) *bróliu* (G.PL MASC) ‘takových dvanáct bratrů//bratří’ (zdůrazňuje se dojem z oné «dvanáctice» bratří) vs. *dvýlika* (N) *tokiū*

²⁶ Ostatně ne každá číslovka takovou změnu vyvolává, cf. *visì* (N.PL.MASC) *trīs* (N) *bróliai* (N.PL.MASC) ‘všichni tři bratři’, *visiems* (D.PL.MASC) *trīms* (D) *bróliams* (D.PL.MASC) ‘všem třem bratrům’. Takto se v litevštině chovají «plurálové» číslovky ‘2’–‘9’.

²⁷ Lexikálněsémanticky se uplatňují výrazy jako *visì* ‘všichni’, který jsme předvedli výše, *tiē* ‘ti’, cf. *tiē* (N.PL MASC) *dvýlika* (N) *bróliu* (G.PL MASC) ‘těch dvanáct bratrů//bratří’, *manieji* ‘ti moji’, cf. *manieji* (N.PL MASC) *dvýlika* (N) *bróliu* (G.PL MASC) ‘těch mých dvanáct bratrů//bratří’.

²⁸ Kdyby těch bratrů bylo jenom tolik, co v pohádce Boženy Němcové “Sedmero krkavců”, všechny jejich přívlastky by byly jednotně v akuzatívu, cf. *apie* (PRAEPOS: *& A*) *septýnis* (A.MASC) *bróliūs* (A.PL MASC), *júodvarniais lāksčiusius* (PART: A.PL MASC) ‘o sedmi bratřech, co v krkavce proměnění poletovali’.

(G.PL MASC) *bróliu* (G.PL MASC) ‘dvanáct takových bratrů’ (zdůrazňuje se dojem z jednoho každého bratra zvlášť’).

6.3.2.3 Číslovky z řady ‘11’–‘19’ nerozlišují číslo (koncovky jsou singulárové, ale to o kategorii čísla nic neříká) a nemají rod (nelze je rozvíjet, takže se rod v ničem nemůže projevit). Jejich deklinace se vyznačuje velkou pádovou homonymií. Předvádíme ji v tabulce T 6.3/3 na vzoru neurčité číslovky *keliólíka* ‘výrazně přes deset’.

T 6.3/3

N	A	G	D	I	L
keliólík-a	keliólík-a	keliólík-os	keliólík-ai	keliólík-a	keliólík-oje

POZNÁMKY

- Všechny číslovky skloňované podle vzoru *keliólíka* jsou prosodické charakteristiky 1A. Koncovky proto nikdy nenesou přízvuk.
- Vzor *keliólíka* odpovídá paradigmatickému typu IV, omezenému na SG, s tím rozdílem, že tvar A je nahrazen tvarem N.²⁹ Vzhledem k jednotné prosodické charakteristice 1A všech příslušných kmenů nelze navíc odlišit ani N a I, protože se neuplatní protiklad morfů $-a^{\varnothing b}$ a $-a^{hb}$. Vzniká tak paradigmatický typ s defektní flexí, či v jiném pohledu, se synkretismem poloviny pádových kategorií (N, A, I).³⁰
- Senn (1929: 68, L11 §8) uvádí, že podle vzoru *keliólíka* lze skloňovat i substantívum *póra* (1A) ‘pár’ užívané jako «neurčitá číslovka» ve významu “několik málo”.³¹
- Segmentace kmene a koncovky, jak ji předkládá tabulka T 6.3/3, je motivována snahou vyložit všechna formální paradigmata litevské deklinace ze základních paradigmatických typů, zde konkrétně z typu IV. Genesi vzoru *keliólíka* však lépe vyhovuje jiný výklad: tvar *kelió-lika* je holý kmen, v přímých pádech (N a A) plně postačující; když vznikla potřeba odlišit nepřímé pády zvláštními koncovkami, reinterpretoval se morf *-lika* do podoby *-lik-a* (kmen *-lik-* s koncovkou *-a*) a dodaly se koncovky odpovídající vokalicke base, tedy podle schématu IV. Tyto koncovky se dodaly pouze do pádů G, D, I, L, což vysvětluje, proč se A odchyloje od schématu. Synkretismus přímých pádů tedy nevykládáme jako nahrazení akuzativu nominativem (pro něco takového nemáme v litevském deklinačním systému oporu), ale jako nevytvoření formálního rozdílu mezi akuzativem a nominativem.

²⁹ S nerozlišováním pádových tvarů N a A se v litevské deklinaci soustavně setkáváme pouze v kategorii duálu a u lexikálněsémanticky duálových číslovek *dù* a *abù*. Vzory *keliólíka* a *kėliásdešimt* představují jediný další případ, kdy litevská deklinace ony dva centrální pády nerozlišuje.

³⁰ Není jasné, jak by se uplatňovala kategorie vokativu. Snad i lze litevsky zvolat *õ jũs dvýlika bróliu!*, česky nejspíš ‘hej, vy tam! vás dvanáct bratří!’. Nicméně je jasné, že teoretický tvar vokativní by byl ze systémových důvodů nutně totožný s nominativním.

³¹ Prosodickou variantu *porà* (2A), kterou DLKŽ i LKŽ uvádějí jako primární, Senn vůbec nezmiňuje. Jenom při prosodickém typu 1A lze totiž udržet formální shodu se vzorem *keliólíka* (ve všech pádových kategoriích SG kromě A), ba vzájemnou podobností lze i motivovat nahrazení tvaru A.SG *póra* tvarem N.SG *póra* (což prosodická varianta N.SG *porà* nedovoluje).

6.3.2.4 Číslovky ‘10’, ‘20’, ‘30’... ‘90’ (násobky desítky) se vyznačují dvojí deklinací: existují jednak jako substantíva s plně paradigmatickou flexí (přičemž se v jejich morfosyntaxi jednoznačně projevují i kategorie čísla a rodu), jednak jako invariantní substantíva vůbec bez flexe (kde kategorie čísla a rodu nemají žádné morfosyntaktické uplatnění). Mezi těmito dvěma extrémy leží paradigmatický typ s redukovanou flexí, analogický ke vzoru *keliólika*.

Flektivní substantívum *dešimt-is* ‘deset’, ‘desítka’ je femininum III. paradigmatického typu a prosodické charakteristiky 2A. Má plurál *dėšimt-ys* ‘desítky’ a vytváří syntakticky složené číslovky *dvì dėšimt-ys* ‘dvě desítky’, ‘dvacet’, *trīs dėšimt-ys* ‘tři desítky’, ‘třicet’... *devynios dėšimt-ys* ‘devět desítek’, ‘devadesát’.

Invariantní substantívum je *dėšimt* ‘deset’, totiž holý kmen flektivního substantíva *dešimt-is* (cf. A.SG *dėšimt-i*). Vytváří nesklonné morfologické složeniny *dvidešimt* ‘dvacet’, *tridešimt* ‘třicet’... *devyniasdešimt* ‘devadesát’.

Počítaný předmět je po desítkové číslovce, jak flektivní, tak invariantní, vždy v G, a to bez ohledu na její pád, at’ již explicitě vyjádřený nebo implicitě daný syntaktickou funkcí.³² Volba mezi tvarem skloňovaným a nesklonným odráží napětí mezi přesností a úsporností vyjadřování: mluvčí se rozhodují podle toho, jak velké hrozí nebezpečí špatného porozumění. Z potřeby dodat pádovou charakteristiku k číslovce již vyjádřenému složeným invariantním kmenem vznikla druhotná flexe násobků desítky v nepřímých pádech. Je obdobná vzoru *keliólika*. Předvádíme ji v tabulce T 6.3/4 na vzoru *kėliasdešimt*.

T 6.3/4

N	A	G	D	I	L
kėl-ĭ-as- -dešimt-∅	kėl-ĭ-as- -dešimt-∅	kėl-ĭ-as- -dešimt-ies	kėl-ĭ-as- -dešimč-ĭ-ai	kėl-ĭ-as- -dešimč-ĭ-a	kėl-ĭ-as- -dešimt-yje

Všechny číslovky skloňované podle vzoru *kėliasdešimt* jsou prosodické charakteristiky 1A. Koncovky proto nikdy nenesou přízvuk.

Segmentace kmene a koncovky, jak ji předkládá tabulka T 6.3/4, je motivována celkovou snahou vyložit všechna formální paradigmata litevské deklinace ze základních paradigmatických typů, zde konkrétně z typu III, a zároveň nabízí konsistentní výklad geneze vzoru: tvar *kėlias-dešimt* je holý kmen, v přímých pádech (N a A) plně postačující (v tabulce vyznačeno nulovou koncovkou); když vznikla potřeba odlišit nepřímé pády (G, D, I, L) zvláštními koncovkami, ty se vzaly z typu III ve specifické verzi pro FEM, jak si to žádá kmen slova *dešimt-is*. Na synkretismus N a A se tedy díváme tak, že tyto dva pády nikdy nezískaly vlastní koncovky, a tudíž nebyly rozlišeny.

6.3.2.5 Od substantíva *dešimt-is* se odvozuje též Advdistr *dešimtiese* ‘po deseti’, ‘v deseti’. Od vyšších číslovek, at’ už řady “10 + n” ($1 \leq n \leq 9$), nebo “10 × n” ($1 < n \leq 9$), však nikoliv. Ne že by jich nebylo zapotřebí. Distributivní výrazy jako ‘po dvanácti’, ‘po dvace-

³² To je podstatný rozdíl oproti češtině, kde číslovka *deset* má dva tvary a dvojí syntaktické chování podle toho, zda celé syntagma vystupuje v přímém nebo nepřímém pádu, cf. 6.3.2.2.

ti' se v litevštině užívají a vyjadřují bud' předložkovou konstrukcí *põ _&_ A*, cf. *põ dvýlika*, *põ dvidešimt*, nebo lokálem, cf. *ėjo dvýlikoje* 'šli po dvanácti', *žygiãvo dvidešimtyje* 'putovali ve dvacetičlenné skupině'. Absenci adverbialních výrazů jako **dvýlikiese*, **dvidešimtiese* proto sotva můžeme vysvětlovat jejich malou potřebností. Spíše zde narážíme na odpor flektivního systému ke kumulaci kmenotvorných sufixů.³³ Segment *-lika* již rozhodně sufixem je, protože kompositní slovtvorbou jej nelze vysvětlit. Segment *-dešimt* je sice slovtvorně průhledný, leč i ten se v paradigmatu *dvi-dešimt*, *tris-dešimt*, *kėlias-dešimt* chová jako odvozovací sufix, analogický k sufixu *-lika*.

6.3.3 Číslovky *šimtas* (2B, I) 'sto //stovka' a *tūkstantis* (1A, I.b) 'tisíc //tisícovka' jsou plně paradigmatická substantiva mužského rodu. Přitom však dovedou vyvolat stejné morfosyntaktické vztahy jako číslovky "10 + n" i "10 × n" (1 ≤ n ≤ 9), cf. *tiė* (N.PL MASC) *šimtas* (N) *žmonių* (G.PL MASC) 'těch sto lidí' vs. *tiems* (D.PL MASC) *šimtui* (D) *žmonių* (G.PL MASC) 'těm sto lidem // tomu stu lidí' (cf. 6.3.2.2).

6.3.3.1 Oproti číslovkám odvozeným od desítky nepoužívá se pro stovky ani tisíce invariantních podob jako **šimt*, **tūkstant*. Násobky se vytvářejí prostým počítáním, tedy přidáním jednotkové číslovky, adjektiva, coby shodného přívlastku *dù šimtai*, *trys šimtai*,... *devyni šimtai*; *dù tūkstančiai*, *trys tūkstančiai*,... *devyni tūkstančiai*, invariantní komposita jako **dù-šimt*, **tris-tūkstant* nejsou. Plné morfologické paradigma lexikálních jednotek *šimtas*, *tūkstantis* může být syntakticky nevýhodné, neboť příliš složité: setká-li se v jednom syntagmatu přívlastek rozvíjející počítané jméno a jednotková číslovka počítající stovky či tisíce, pak jednotková číslovka se shoduje v pádě, čísla i rodě se substantivem 'sto' či 'tisíc' jako jeho nejtěsnější přívlastek, kdežto druhý atribut přebírá sice pád «velké» číslovky ('sto' či 'tisíc'), leč číslo a rod počítaného jména. Číslo je v obou případech nutně stejné (PL), zato rody se mohou lišit, cf. *tuos* (A.PL MASC) *du* (A.PL MASC) *tūkstančius* (A.PL MASC) *žodžiu* (G.PL MASC) 'ty dva tisíce slov' vs. *tàs* (A.PL FEM) *du* (A.PL MASC) *tūkstančius* (A.PL MASC) *knųgu* (G.PL FEM) 'ty dva tisíce knih', *tuosė* (L.PL MASC) *dviejuosė* (L.PL MASC) *tūkstančiuose* (L.PL MASC) *žodžiu* (G.PL MASC) 'v těch dvou tisících slovech' vs. *tosė* (L.PL FEM) *dviejuosė* (L.PL MASC) *tūkstančiuose* (L.PL MASC) *knųgu* (G.PL FEM) 'v těch dvou tisících knihách'.

6.3.3.2 Litevština odvozuje «skupinové» číslovky jen pro jednotky, e.g. *šėšetas* 'šestice'. Pro vyšší numerické hodnoty fungují ve skupinovém významu číslovky základní: *dešimtis* je 'deset' i 'desítka', *šimtas* 'sto' i 'stovka', *tūkstantis* 'tisíc' i 'tisícovka'. Při uplatnění skupinového významu těchto jednotek nastupuje taková syntaktická kongruence, jakou jsme zatím předváděli jen v části 6.3.2.1, *su* (PRAEPOS: *_&_ I*) *tuō* (I.SG MASC) *nepilnu* (I.SG MASC) *šimtū* (I.SG MASC) *demonstrantų* (G.PL MASC) *kariuomenė lengvaĩ susidorójo* 's tou necelou stovkou demonstrantů si armáda lehce poradila', *i* (PRAEPOS: *_&_ A*) *tuos* (A.PL MASC) *siaubingus* (A.PL MASC) *tūkstančius* (A.PL MASC) *nekaltų* (G.PL FEM) *aukų* (G.PL FEM) *tarptautinė komisija visaĩ neatsižvelgė* 'na ty děsivé tisíce nevinných obětí mezinárodní

³³ K té v litevštině soustavně dochází jenom při morfologických transpozicích mezi jménem a slovesem (v obou směrech, cf. IV/5), pouze omezeně pak při odvozování adverbii (cf. IV/3). Připomeňme, že kmenotvorný sufix je ve výkladovém aparátu této práce vždy slabičný, na rozdíl od neslabičného kmenového rozšíření.

komise vůbec nehleděla'. V právě uvedených příkladech vystupuje číslovka jako syntakticky plnohodnotné substantívum rozvíjené dvojím přívlasktem, shodným ("ta necelá stovka", "ty děsivé tisíce") a neshodným ("stovka demonstrantů", "tisíce nevinných obětí").

6.3.3.3 Skupinový význam číslovek *dešimtīs*, *šimtas*, *tūkstantis* má sice v jazyce soustavné uplatnění, nemohl však pokrýt potřebu zvláštních názvů pro zvláštní celky vymezené počtem '10', '100', '1000'. Tak vznikla jednotně utvořená substantíva *dešimt-in-ē*, *šimt-in-ē*, *tūks-tant-in-ē* (1B, V) s nejednotnými konkrétními významy 'desátek' (církevní) u prvního z nich, 'setnina' (vojenská), 'setina' (zlomek) i 'stovka' (bankovka) u prostředního, 'tisícovka' (bankovka) u posledního.

6.3.3.4 Neznám doklad na distributivní tvary **šimtīese*, **tūkstantīese* (takové neuvádí ani thesaurus LKŽ). Tuto absenci bychom jistě mohli vysvětlovat trvalou přítomností skupinového významu u slov *šimtas* 'sto //stovka' a *tūkstantis* 'tisíc //tisícovka', případně též disponibilitou odvozenin jako *šimtīnē*, *tūkstantīnē*. Tím bychom si ale řekli o námitku, proč se od slova *dešimtīs* 'deset //desítka', kde je skupinový význam též trvale přítomen a derivát *dešimtīnē* rovněž existuje, tvar Advdistr *dešimtīese* 'po deseti', 'v deseti' odvozuje. Absenci distributivních tvarů proto pouze zaznamenáme jako další rozdíl v morfologickém chování, který odlišuje číslovku *dešimtīs* od číslovek *šimtas* a *tūkstantis* (vedle výše zmíněného uplatňování a neuplatňování holých kmenů).

6.3.4 Paradigmaticky zcela pravidelnými substantívy jsou pak číslovky ještě vyšších řádů, kde litevština již používá slov vypůjčených: *milijōnas* (1B, I), *milijārdas* (1A, I), *bilijōnas* (1B, I). Morfosyntakticky lze u nich uplatňovat dvojí kongruenci, jako to bylo možné u nižších mocnin desítky (cf. 6.3.3.2).

6.4 Deklinace morfosyntaktických komplexů: zájmena i číslovky «složené»

V oddílech 6.1 – 6.3 jsme probírali zájmena a číslovky ve dvojím smyslu «základní». Morfologicky byly základní proto, že měly co nejjednodušší podobu kmene i koncovky, syntakticky byly základní proto, že nekoordinovaly vícero lexikálních jednotek do celku fungujícího jako lexikální jednotka jediná.³⁴ Nyní musíme uspořádat zájmena a číslovky, jež alespoň v jednom ohledu základní nejsou. K vychýlení může dojít různými cestami. Společné jim je to, že zájmenné a číslovkové morfy schopné samostatné syntaktické existence se spojují do komplexů, jež vystupují jako jediná syntaktická jednotka.

Ve větě *juōdu nekeñčia vienas kito* 'oni dva se navzájem nesnášejí' představuje *juōdu* komplex dvou morfů, *juō* a *dū*, vystupujících dohromady jako jediná jednotka syntaktická (jediný závislostní uzel) i fonotaktická (jediný přízvuk). Leč i dvojice morfů *vienas kito* 'jeden druhého' se dvěma přízvuky, jež vedou na dva fonotaktické celky, je komplex o jediné syntaktické roli, jak vyplývá z nemožnosti nahradit jednotlivé složky jinými lexikálními jednotkami při zachování všech syntaktických vztahů. Místo

³⁴ Od zásady morfologické jednoduchosti jsme se odchýlili jen v ojedinělých případech, kdy bylo potřeba vysvětlit nějakou paradigmatickou zvláštnost: šlo o absolutní paroxytona (6.1.6 sub 2) a o vzory *kóks* – *kokià* (6.1.6 sub 4), *keliólika* a *kēliasdešimt* (6.3.2); od zásady syntaktické jednoduchosti jsme se neodchýlili vůbec.

vienas kito lze přitom dát jak dílčí slovesný morf *si*, cf. *juōdu nesikeñčia* ‘oni dva se nesnášejí’, tak úplný substantivní morf *savēs*, cf. *juōdu nekeñčia savēs* ‘idem’, ale i zcela jiné substantívum, e.g. *juōdu nekeñčia pāmotēs* ‘oni dva nesnášejí [svou] macechu’. Zato ve větě *jūdviejū vienas nekeñčia kito* ‘u nich dvou jeden nesnáší druhého’ představují *vienas* a *kito* dva různé větné členy vystupující ve dvou různých pádech, první v podmětovém nominativu, druhý v předmětovém genitivu, z nichž každý lze – při zachování všech syntaktických vztahů výchozí věty – samostatně nahradit jiným lexémem, e.g. *jūdviejū Jōnas nekeñčia Marijos (bet ji jī slaptaī mýli)* ‘u nich dvou [je to tak, že] Jan nesnáší Marii (ale ta ho tajně miluje)’. Vedle *juōdu nekeñčia vienas kito* však existuje i věta *juōdu vieno kito ir nekeñčia* ‘oni oba tu a tam něco nesnášejí’, kde obě lexikální jednotky jsou společně v předmětovém genitivu a společně představují sice dva oddělené fonotaktické celky, leč jedinou syntaktickou jednotku. Ta vyjadřuje zcela vágní předmět, o němž víme jen to, že se může nahodile vyskytnout, ne však ve velkém množství (překládáme ‘tu a tam něco’).

Morfosyntaktické komplexy zájmen a číslovek budeme třídit podle dvojí motivace, morfolo- gické a syntaktické. Motivací rozumíme, že zkoumaný jev má synchronní oporu v (centru) systému jazyka, a důsledně ji odlišujeme od diachronní genese toho kterého komplexu. Studo- vané komplexy pokládáme jednotně za komplexy morfosyntaktické. Vedle zřetelných případů, kdy lze přesvědčivě prohlásit, že daný komplex je motivován vztahem buď morfolo- gickým, nebo syntaktickým, setkáme se i s případy, jejichž motivaci jednoznačně charakterizovat nelze. Nicméně i ty podle daných hledisek utřídíme. Nejde nám tolik o to, kam ten který komplex zařadíme, jako spíše o to, abychom sebrali všechny komplexy.

Za komplex s jasnou morfolo- gickou motivací můžeme pokládat lexikální jednotku o N *juōdu* a G *jūdviejū*. Máme-li komunikativní potřebu vyjádřit substantívum *jīs* ‘on’ v duálu a přitom víme, že systémový duálový tvar pro nominativ je málo prů- hledný a pro genitiv vůbec schází, je jistě dobrým řešením posílit stávající koncovko- vý morf, at’ již duálový nebo plurálový, o morf číslovky ‘dva’, jenž nebude vyjadřo- vat nic víc než séma duálu, totiž párovost. Za komplex s jasnou motivací syntaktickou můžeme pokládat spojení *vienas kitas* ve významu ‘tu a tam něco’. Každá složka zvláště je obecně deiktická a jejich protiklad, představují-li dva různé členy, vyjadřu- je, že se odkazuje ke dvěma různým věcem. Pokud tuto dvojici syntakticky přehodno- tíme tak, že představuje větný člen jediný, získáme prostředek deixe k malému, ne však jednočlennému souboru jednotlivostí.

6.4.1 Začneme komplexy motivovanými morfolo- gicky. Jasným příkladem morfolo- gické mo- tivace je zdvojená flexe, kdy se lexikální jednotka mající vlastní morfovou strukturu a schop- ná samostatné flexe spojí s jinou lexikální jednotkou, stejně ohebnou a též vnitřně strukturo- vanou, aby se sřetením jejich (lexikálních i gramatických) morfů vyjádřila gramatická (u- souvztažňovací) sémata, jež výchozí lexikální jednotka nedovedla vyjádřit buď vůbec, nebo ne dost výrazně. Lexikální význam komplexu je dán první složkou, druhá pak upřesňuje, v jakém vztahu, či v jaké perspektívě je onen lexikální význam podán. Má tedy «gramatické usouvztažnění» blízko ke slovo- tvorbě. Takové poznání nás nemůže překvapit: morfolo- gie je ze své podstaty vždy gramatická i lexikální zároveň a liší se spíše jen poměrem obou složek. Záleží tedy pouze na nás, kam který jev ve svém výkladu zařadíme.

V systémových souvislostech litevské deklinace můžeme doložit, že jako přídatné morfy byly zapracovány dvě lexikální jednotky, deiktické *jīs//jī* ‘on//ona’ (vyjadřuje přídatné séma: “takový, že se od ostatních liší právě vlastností vyjádřenou výchozí lexikální jednot- kou”) a kvantitativní *dū//dvi* ‘dva//dvě’ (vyjadřuje přídatné séma: “výchozí lexikální jednot-

ka pojata jako dvojice”, čili duál). Přídavný morf *jìs//jì* došel tak velkého systémového uplatnění, že vytvořil zvláštní adjektivní flexi. Předvedeme ji, včetně její systémové genese, v samostatné kapitole 7 této III. knihy. Uplatnění morfu *dù//dvi*, rozsahem mnohem skromnější, vyložíme zde, a to v centrálním i periferním případě. Rozbor periferního případu nám nakonec umožní interpretovat jako přídavný morf – pravda, velmi omezeného uplatnění – ještě deiktické jednotky *kàs* ‘co’ a *tàs* ‘to’ (vyjadřují přídavná sémata: “něco/to, v čem se projevuje výchozí lexikální jednotka”).

6.4.1.1 Centrální případ pro uplatnění přídavného morfu *dù//dvi* ‘dva //dvě’ představuje spontánně užívaný duál některých rodových zájmen (primárně absolutních oxyton). Protože jednoduché duálové tvary žijí, či spíše živoří na okraji morfologického systému, potřebuje duálové séma “pojato jako dvojice” zvýraznit. Vytváří se proto komplex sestávající z duálového, popř. plurálového tvaru toho kterého zájmena v patřičné pádové a rodové podobě a z číslovky *dù//dvi* ‘dva //dvě’ ve stejném pádu i rodu. Zatímco prostý duál má pouze tři vlastní pádové tvary (pro N//A//V, pro D a pro I) a v ostatních pádech používá tvarů plurálových, nový duál nabízí řešení i pro G a někdy též pro L, čímž zaplňuje celé kategoriální paradigma. Předvedeme jej v tabulce T 6.4/1 na vzorech *tuõdu* – *tiẽdvi* ‘(tam)ti dva – (tam)ty dvě’, *šiuõdu* – *šiẽdvi* ‘(ti(to) dva – ty(to) dvě’, zastupujících oba paradigmatické typy absolutních oxyton, sc. $I^{\alpha++}$ – $IV^{(+)}$ a $I.b^{\alpha++}$ – $IV.b^{(+)}$.

T 6.4/1	$I^{\alpha++}$	$IV^{(+)}$	$I.b^{\alpha++}$	$IV.b^{(+)}$
N/A du	t-uõ ^{h^b} -d-u	t-iẽ ^{h^b} -dv-i	š-i _̣ -uõ ^{h^b} -d-u	š-iẽ ^{h^b} -dv-i
G	t-ũ ^{∅∅} -dvie-j-u		š-i _̣ -ũ ^{∅∅} -dvie-j-u	
D	t-iẽm-dv-iem ∅∅	t-óm-dv-iem	š-iẽm-dv-iem ∅∅	š-i _̣ -óm-dv-iem
I	t-iẽm-dv-iem ∅∅	t-õm-dv-iem	š-iẽm-dv-iem ∅∅	š-i _̣ -õm-dv-iem
L (i)	tuosè dviese	tosè dviese	šiuosè dviese	šiõsè dviese
(ii)	tuõdviese	tiẽdviese	šiuõdviese	šiẽdviese
(iii)	tuosè dviejuosè	tosè dviejosè	šiuosè dviejuosè	šiõsè dviejosè

POZNÁMKA (TYPO)GRAFICKÁ: abychom ušetřili místo, tiskneme tvary, či jen prosodické charakteristiky, jež jsou oběma rodům společné, doprostřed sloupce.

STRUKTÚRA PARADIGMATU I

- Tvary «duálových» pádů, tedy N//A, D&I, známe již z tabulek T 6.1/2–3. Sestávají z paradigmatického prostého duálu a příklonné číslovky ‘dva //dvě’, jež vyjadřuje shodný pád i shodný rod. Komplexy vytvářejí jedině fonotaktické slovo s jediným přízvukem, jež nese vždy první složka, a to tak, jak by byla podle pravidel přízvukována, i kdyby stála sama, bez přídavné číslovky. Rodové rozlišení zajišťují v N//A obě složky, v D&I pouze složka první, «lexikální». Morfové komplexy D a I jsou rozlišeny jedině intonací.
- Tvar G je utvořen zcela analogicky: /morf zájmena -&- morf číslovky/ spojené v jediný fonotaktický celek s přízvukem na koncovce první složky. V zájmenu jsou použity morfy plurálové *t-ũ*, *š-i_̣-ũ*, protože zvláštní duálové morfy vůbec neexistují. Rodové rozlišení není

v G možné, což je obecný stav platný pro všechna adjektiva i rodově diferencovaná zájmena a číslovky.

- Tvar L nemá jednotnou podobu: ve funkci L.MASC / FEM lze ve starších gramatikách doložit podoby (i) *tuosè dvíese / tosè dvíese*, (ii) *tuōdviese / tiēdviese*, zatímco soudobý úsus používá spíš (iii) *tuosè dviejuosè / tosè dviejosè*.³⁵ Ve variantách (i) a (iii) má každá složka vlastní přízvuk; varianta (ii) má přízvuk jediný. Rodově specifické složky *-dviejuosè / -dviejosè* ve variantě (iii) jsou paradigmatickými tvary L.MASC / FEM číslovky ‘dva // dvě’. Rodově nespécifická složka *-dvíese* či *-dviese* ve variantách (i) a (ii) je jiným lokatívním tvarem odvozovaným od téže číslovky; v nynějším systému jej chápeme jako distributívni adverbium (ADVdistr) s významy ‘po dvou’, ‘ve dvojici’.³⁶ Varianta (ii) *t-uō-dv-iese* jako jediná nabízí v L jediné fonotaktické slovo, což odpovídá prosodickému stavu v ostatních pádech. Její první složka nevychází z L.PL, nýbrž přejímá tvar N//A.DU, jež dokáže rozlišit rod na ploše jediné slabiky. Řetězce **t-uosè-dv-iese* či **t-uosè-dvie-j-uose*, sestavené z dlouhých morfů o složité vnitřní stavbě, by zřejmě byly příliš morfológicky zatížené, než aby vytvořily jediný fonotaktický celek. Proto ve variantách (i) a (iii) vystupují dva samostatně přízvukované celky. Lokatívy druhého, palatalizovaného vzoru mají zcela shodnou struktúru, jenom s ohledem na jednotu výkladu musíme při jejich morfonologické segmentaci zvlášt’ vyčleňovat palatalizační morfoném všude tam, kde se uplatňuje, cf. *š-ĭ-uō-dviese* vs. *š-iē-dviese*.

STRUKTÚRA PARADIGMATU II

Dva fonotaktické celky, z nichž sestávají lokálové varianty (i) a (iii), lze samozřejmě chápat i jako syntagmata. SYNTAGMA a MORFOLOGICKÝ TVAR se coby výkladové pojmy navzájem vylučují. Připomeneme-li si přijatou zásadu, že primárním předmětem morfématického popisu litevštiny bude jediný (fonotakticky vymezený) morfonologický celek (cf. I/2.1), musíme uznat, že varianty (i) a (iii) do morfonologického paradigmatu nepatří. Zde jsme je v tabulce T 6.4/1 uvedli proto, že celá kapitola pojednává o periférii deklinační soustavy, tedy o oblasti, kde dochází, či může dojít k přehodnocení morfosyntaktického útvaru ze syntagmatu samostatných morfémů na morfonologický tvar morfému jediného.³⁷

ALOMORFIČNOST

- Vedle tvarů N//A.DU MASC *t-uō-d-u*, *š-ĭ-uō-d-u*, jež vycházejí ze starých systémových duálů *t-uō*, *š-ĭ-uō*, existují i tvary *t-iē-d-u*, *š-iē-d-u* (Senn 1929: L24, §2; 1966: §249), vy-

³⁵ Jaunius (1908: 103) předepisuje pouze variantu (i), aniž v poznámkách, které jsou u něho jinak vždy bohaté a soustavně popisují dialektální zvláštnosti, cokoliv dodává. Jablonskis (1922: §79) zmiňuje (i) a (ii) jako alternativy. Senn (1929: L24, §2; 1966: §249) má pouze (ii). DLKG (§804) uvádí kategoriální paradigma neúplně, bez lokatívu. Počítačový korpus soudobého litevského jazyka varianty (i) a (ii) vůbec nezná a dokládá jediné textový výskyt varianty (iii). To vše vypovídá o tom, jak nejisté je postavení kategorie L.DU v paradigmatu.

³⁶ Jaunius (1908: 103) přízvukuje složku *dviesè* na poslední slabice, cf. *tuosè dviesè – tosè dviesè*. V jeho výkladu totiž tvar *dviesè* představuje paradigmatický lokál číslovky “2”.

³⁷ Takové přehodnocování lze doložit i v jiných pádech. Jablonskis (1922: §79) uvádí v jediném formálním paradigmatu alternativní podoby – vedle již zmíněné kategorie L.DU – též u D.DU (*šióm dvíem* ↔ *šiódviem*) a I.DU (*šióm dviēm* ↔ *šiódviem*), zatímco v G.DU má pouze syntagma (*šiū dviejū*) a v N//A.DU pouze komplex (*šiēdvi*).

cházející z podoby N.PL MASC *t-iě, š-iě*. Ve prospěch těchto druhých alomorfů mluví skutečnost, že jsou motivovány centrálním tvarem PL, nikoliv periferním tvarem DU. Rodová homonymie přitom nehrozí, neboť rod bezpečně rozliší číslovková složka *-du* vs. *-dvi* (cf. MASC *tiědu* vs. FEM *tiědvi*). Paradigma je vskutku duálové, takže varianta vycházející z tvaru N.PL MASC se uplatňuje jak v N.DU MASC, tak i v A.DU MASC. Duálový synkretismus N//A však zároveň nepřímo podporuje alomorfy *t-uō-d-u, š-ĭ-uō-d-u*, které lze synchronně motivovat i centrálními tvary A.PL MASC *t-uōs, š-ĭ-uōs*.

- Ve tvarech D a I může být pohlcen vnitřní segment *-m-*, a to jak v MASC, tak ve FEM, cf. *t-iem-dviem > t-íe-dviem, t-óm-dviem > t-ó-dviem; t-iēm-dviem > t-iě-dviem, t-ōm-dviem > t-ō-dviem* (v obou případech jsou D a I rozlišeny jedině intonací). Zde jde o výslovnostní varianty, ve složeném skloňování (cap.7) však podobná pohlcení budou charakteristickým rysem kompositních koncovek.

PRODUKTIVITA

Komplexní duály s dvousložkovým skloňováním lze vytvořit pro všechna absolutní oxytona, cf. 6.1.6. Podle nepalatalizovaného vzoru *tuōdu – tiědvi* ‘(tam)ti dva – (tam)ty dvě’ se skloňuje ještě *anuōdu – aniědvi* ‘oni (vzdálení) dva – ony (vzdálené) dvě’ a *katruōdu – katriědvi* ‘kteří(žto) dva – které(žto) dvě’ (cf. 6.1.6 n.2), podle palatalizovaného *šiuōdu – šiědvi* ‘ti(to) dva – ty(to) dvě’ se skloňuje ještě *juōdu – jiědvi* ‘oni dva – ony dvě’ a *kuriuōdu – kuriědvi* ‘kteří(žto) dva – které(žto) dvě’. Skloňování vztažných zájmen *katruōdu* a *kuriuōdu* předvádí v «duálových» pádech N, A, D, I tabulka T 6.1/2–3. G vypadá z logiky systému jednoznačně: *katrūdvieju, kuriūdvieju*.³⁸ Pro L těchto dvou lexikálních jednotek v normativních gramatikách vůbec nenalézám doloženou podobu, což znamená, že se zvláštním duálovým tvarem se v kategorii L nepočítá: to je sice ve shodě s obecným principem litevského pádového synkretismu, leč nedůsledné, uvažíme-li, že podle téhož principu nemá ani G mít zvláštní duálový tvar. Za spontánní řešení pro L lze nejspíše doporučit variantu (iii), tedy *kuriuosè dviejuosè*.

- Stejným způsobem je odvozen i zesílený (pleonastický) tvar N//A *abūdu (abuōdu) – abīdvi (abiědvi)* ‘oba dva – obě dvě’. V dalších pádech najdeme G *abiědvieju*, D *abie(m)-dviem*, I *abiē(m)dviem*, L.MASC – FEM *abiědviejuose – abiědviejose*.³⁹ Dvojháskové alomorfy v první složce N//A kopírují stav z absolutních oxyton, cf. *t-uō-du – t-iě-dvi*, pohlcení *m-*ového segmentu ve tvarech D&I se děje stejně, jak bylo popsáno výše (*t-iem-dviem > t-íe-dviem, t-iēm-dviem > t-iě-dviem*), a rozlišení obou tvarů opět obstarává pouze intonace. Nápadná je morfová redukce první složky ve tvarech G a L. V případě G můžeme uvažovat o synkopě *abie-j-ū-dvie-j-ū > abiē-dvie-j-ū*, v případě L je lépe hovořit o analogii *abiē-dvie-j-ū → abiē-dvie-j-uo//o-se*: je to jednodušší než postulovat morfologicky přetížené tvary

³⁸ Dokonce i počítačový korpus současného litevského jazyka dokládá textový výskyt genitivních komplexů *judvieju, šiudvieju* (hojně), *tudvieju, anudvieju* (ojediněle).

³⁹ DLKG (§804) uvádí zesílený tvar jedině pro N//A, a to ještě pouze s krátkým alomorfem (v ostatních pádech předepisuje prosté tvary podle T 6.2/2). Reduplikované tvary pro všechny pády uvádějí Jablonskis (1922: §73) a Senn (1929: L28 §5; 1966: §291), dlouhý alomorf pro N//A zmiňuje pouze Jablonskis.

**abie-j-uosè-dvie-j-uose*, **abie-j-osè-dvie-j-ose* a ty následně synkopicky krátit hned ve dvou slabikách za sebou.

- Dalším příkladem je výraz *vienudu* – *vienudivi* ‘sami dva – samy dvě’, o němž jsme se zmiňovali v části 6.1.5 (n.1). Ten sice má samostatné heslo v LKŽ, nemá však doloženy jiné pádové tvary než N//A a D (*vienudiviem*). Ze systémových souvislostí vyvodíme, že I musí vypadat *vienudiviem* a že D i I podléhají hláskovému zjednodušení do podob *vienudiviem* a *vienudiviem*.

- Konečně uved’me, že reduplikovaný tvar najdeme i v popisech paradigmatického typu I.b^{α+} – IV.a (dle našeho značení). Jaunius (1908: 105) a Jablonskis (1922: §81) uvádějí alomorfy N//A.DU *kókiudu* – *kókidvi* vedle *kókiu* – *kóki*, kdežto Senn (1966: §255) má vedle prostého *tókiu* – *tóki* syntagmata *tókiu dù* – *tóki divi*.

PROSODICKÁ CHARAKTERISTIKA KOMPLEXU

Všechna fonotakticky nedělená slova se zesíleným duálem nesou přízvuk na první, lexikálně relevantní složce, a tam je přízvuk umístěn stejně, jako by byl v samostatném slově (*tuō* → *tuō-du*, *abù* → *abù-du*, *vienu* → *vienu-du*). Ze systémových souvislostí musíme u druhé složky ve tvarech N//A MASC et FEM předpokládat prosodickou charakteristiku ɓ b (právě tu totiž mají odpovídající duálové koncovky *-u^ɓ* a *-i^ɓ*). Nicméně morfová hranice mezi první a druhou složkou je tak silná, že druhá složka tuto charakteristiku nemůže uplatnit k tomu, aby si přetáhla přízvuk, ačkoliv nositelem přízvuku je slabika krátká (*abù-du*) či cirkumflexově intonovaná (*tuō-du*). Z «obyčejného» kmene by si za těchto okolností duálová koncovka přízvuk bez překážek přetáhla. Tvarová proměnlivost první složky, opatřené vlastními koncovkami, je jistě sama o sobě dostatečným důvodem, abychom ji nepokládali za «kmen» morfologicky složeného zájmena, je však dobré si uvědomit, že se tu setkáváme s jevem, který je podstatou kmenové charakteristiky ABSOLUTNÍ PAROXYTONON (cf. 6.1.6 sub 2).⁴⁰ Nemožnost přetáhnout přízvuk z kmene na koncovku nám v další části poslouží jako kritérium pro rozpoznání periferních případů morfologicky motivovaných komplexů.

6.4.1.2 I v centrálním případě morfologicky motivovaných komplexů jsme se již setkali s pádovými tvary, ve kterých první, lexikální složka neměla podobu plně strukturovaného morfového řetězce /kmen-&-koncovka/, nýbrž sestávala jen z rudimentárního kmenového morfu a z vokálu různě motivovaného. To byl případ G *abiē-dvie-j-u* i L *t-uō-dv-iese* vs. *t-iē-dv-iese*. Jejich druhé, číslovkové složky sestávají z kmene a koncovky příslušného pádu (či z adverbialního sufixu), v první, obecně deiktické složce však dokážeme určit jen minimální segment lexikálního morfu (*ab-*, *t-*) a vokalické rozšíření zařaditelné do různých souvislostí (úsek *ab-ie-* interpretujeme jako kmenový alomorf, cf. 6.2.2, úseky *t-uō-* vs. *t-iē-* jako tvary převzaté z nominativu, ovšem jen s tím účelem, aby rozlišily rod). V centrálním případě byly takové tvary v menšině, zvážíme-li jejich postavení v paradigmatu. V periferním případě budou většinové, ba výlučné. Dokládají to duálová osobní zájmena *mūdu* – *mūdivi* ‘my dva – my dvě’, *jūdu* – *jūdivi* ‘vy dva – vy dvě’. V nich opět vidíme složku vyjadřující zájmeno *mēs* ‘my’ a *jūs* ‘vy’ a složku číslovkovou, leč na rozdíl od případu centrálního se první složka při flexi nemění. Seznamme se s tímto případem nejprve v tabulce T 6.4/2.

⁴⁰ V kapitole 7 uvidíme, že komplexy o druhé složce *jīs//jī* předpokládají v první složce odlišnou intonaci, cf. N.DU MASC *tuō-du* vs. *tīe-jī* N.PL MASC.

T 6.4/2				
N/A	mù-d-u	mù-dv-i	jù-d-u	jù-dv-i
G	mù-dv-ie-j-ų		jù-dv-ie-j-ų	
D	mù-dv-iem		jù-dv-iem	
I	mù-dv-iem		jù-dv-iem	
L (ii)	mù-dv-iese		jù-dv-iese	
(iii)	mù-dvie-j-uose	mù-dvie-j-ose	jù-dvie-j-uose	jù-dvie-j-ose

STRUKTÚRA A PRODUKTIVITA PARADIGMATU

Ve druhé složce předvedených komplexů vidíme číslovku ‘dva’ s úplným kmenem a úplnou vlastní koncovkou, což je stav shodný s centrálním případem. Shodně s centrálním případem nalézáme též v L dvě podoby, jednu, rozlišující rod, opřenou o paradigmatický lokál číslovky ‘dva’, druhou, rodově indiferentní, opřenou o distributivní adverbium; značky (ii) a (iii) odkazují k příslušným řádkům tabulky T 6.4/1.

Morfologická interpretace první složky je obtížnější. Vzhledem k proměnám «kmen» a «koncovky» u litevských zájmen ‘my’ a ‘vy’ (cf. 6.2.1) ji sotva můžeme pokládat za «kmen» příslušného osobního zájmena: *m-* a *j-* jsou pouze charakteristické, «kořenové» konsonanty. Vokál *-u-* odráží většinový vokalismus v pádových tvarech oněch zájmen, zároveň však představuje ikonickou koncovku duálu maskulína.

Tradiční historický výklad (cf. Stang 1966: 257; Zinkevičius 1987: 204) praví, že *mù-du*, *jù-du* jsou primární tvary N//A, což znamená, že vokalismus *-u-* první složky se interpretuje jako duálová koncovka, a dále praví, že ostatní pádové tvary byly utvořeny dodatečně, analogicky, zachovávající beze změny první složku *mu-*, *ju-*. Takový výklad nicméně pracuje s analogií již v prvním kroku: předpokládá duály *m-ù*, *j-ù*, k nimž baltské doklady vůbec nejsou, nemají oporu ani v duálových tvarech osobních zájmen doložených v jiných starých indoevropských jazycích. Motivace ze substantivní a adjektivní flexe je jistě přirozená, jenom zbývá pojmenovat dodatečný předpoklad, že se vybírá koncovka příznakově maskulinní a že se s ní pracuje jako s koncovkou rodově nepříznačnou. To není nijak samozřejmé, uvážíme-li, že tvary N//A jsou v primární i sekundární deklinaci důsledně rodově rozlišovány. Proč máme *mù-du* – *mù-dvi*, *jù-du* – *jù-dvi* spíše než *mù-du* – **mù-dvi*, *jù-du* – **jù-dvi* podle vzoru *abù-du* – *abi-dvi* ?

Dvojice *mù-du* – *mù-dvi*, *jù-du* – *jù-dvi* jsou ve spisovném jazyce osamělé. Jediné srovnání nabízí žemaitská zvláštnost *vě-du* – *vě-dvi* ‘my dva – my dvě’ ve funkcích N//A. Ta se však vyznačuje výrazně odlišnými tvary druhé složky: N//A.FEM *vě-di* // *dvi* // *dvēs*, G *vě-dum(s)*, D&I *vě-dim* // *diem* // *dvim* // *dvēm(s)* // *duo* (lokál LKŽ nedokládá). Vokalismus první složky není v litevském systému (synchronním ani diachronním) nijak motivován.⁴¹

⁴¹ Historické výklady u tohoto výrazu vyzdvihují, že dokládá analogii ke slovanskému duálovému zájmenu *vě* ‘my dva/dvě’, ačkoliv korespondence nehledí k fonologickému rysu délky: slovanské *vě* má vokál původem dlouhý, žemaitské *vě-du* // *dvi* vokál původem krátký; LKŽ (XVIII:486) dokonce přímo dokládá původní krátkou podobu *vě-du* – *vě-dvi*. Výklady se zde spokojují s vágnější a širší

O prosodické stránce se lze vyjádřit velmi stručně: přízvuk je vždy na první slabice, totiž na první složce. Znovu však uvažme, že u druhé složky ve tvarech N//A MASC – FEM nutno předpokládat prosodickou charakteristiku h b , takže stojí za to poznamenat, že druhá složka na sebe přízvuk nepřetahuje, ačkoliv je k tomu morfologicky plně motivována a disponována. Výrazy *mù-du – mù-dvi*, *jù-du – jù-dvi*, ale též *vě-du – vě-dvi* se v N//A chovají jako absolutní paroxytona. První složka sice na rozdíl od centrálního případu morfologicky motivovaných komplexů nemá vlastní flexi, shodně s centrálním případem si však drží prosodickou samostatnost. Právě tato samostatnost odlišuje morfologické komplexy od případů (morfonologicky) jednoduché flexe slov se složeným kmenem.

6.4.1.3 Soustředíme-li se na prosodickou zvláštnost morfologicky motivovaných komplexů, jakou představují absolutní paroxytona, musíme uvést ještě komplexy o druhé složce *kas*. Pomocí AtgLKŽ a ze standardních litevských gramatik lze sestavit následující výčet: *vis-kas* ‘všechno’, *kit-kas* ‘něco jiného’, *niē-kas* ‘nikdo //nic’, *daūg-kas* ‘lecko //leccos’.⁴² Že se *daūg kas* píše zvlášť, kdežto *viskas*, *kitkas* i *niēkas* dohromady, je irrelevantní: ve všech čtyřech případech jde o jediné fonotaktické slovo, syntaktické substantívum. V první složce vystupují morfémy:

vis- “všechno//celý//ne-částecný”, cf. *vis-as*

kit- “jiný//odlišný”, cf. *kit-as*

niē- “ani”, cf. *neĩ*, *nē* (jediný nelexématický morfém)

daug- “hodně”, cf. *daūg*

Ve druhé složce potkáváme lexém *kàs* ‘kdo //co’. Morfosyntaktický komplex lze sémanticky interpretovat: “ten, v kom // to, v čem se projevuje výchozí lexikální jednotka”. Z hlediska formálního paradigmatu nalézáme v první složce holé kmeny ohebných adjektiv *vis-as* a *kit-as*, obvyklý tvar neohebného adverbia *daūg* a neobvyklou vokalickou variantu neohebné vytykáci partikule *neĩ//nē*,⁴³ užívané též jako koordinační spojky. Komplexy se skloňují ve

indoevropskou shodou v náslovném konsonantismu *v-*. Velmi populární je v této souvislosti ojedinělý nález tvaru *nuo-du* ve funkci A ‘nás dva’ (všemi citovaný jediný doklad z časopisu *Lietuvių Tauta* III:417, 1923, kde jsou publikovány výsledky jistých amatérských etnografických sběrů z let 1886–1894). Toto *hapax legomenon* (bylo-li vůbec korektně zaznamenáno) odpovídá svou první složkou slovanskému duálovému akuzatívu *na*, přičemž na rozdíl od korespondence slovan. *vě* ↔ žemait. *vē-du//dvi* respektuje historické délky vokálů (slov. *a* i lit. *uo* jsou odvoditelné z i.-e. \bar{o} , cf. ř. *vó* ‘my dva//dvě’). Bylo by však unáhlené usuzovat z toho na nějaké starolitevské paradigmatické rozlišení ve tvarech N.DU a A.DU. Něco takového totiž v litevštině nejenže nemá systémovou oporu, ale je v příkrém rozporu se synkretickou povahou kategorie DU (cf. 1.5.1).

⁴² Výrazy *bet-kàs* ‘kdokoliv’, *ne-kàs* ‘někdo nic moc’, *kaž-kàs* ‘kdovíkdo’, *kàs ne kàs* ‘tu a tam někdo’ (vše lze interpretovat též jako označení věcí, nikoliv osob), které čtenáře znalého litevštiny mohou v této souvislosti rovněž napadnout, nejsou absolutní paroxytona, nýbrž komplexy absolutních oxyton. Probereme je v 6.4.2.

⁴³ Tvary *neĩ* a *nē* si jsou rovnocenné. Dvojhlaska *ie* vystupuje za jistých okolností jako varianta k dvojhlasce *ei* (cf. *diēvas* ‘bůh’ ↔ *deivė* ‘bohyně’). Morf *nie-* najdeme ve výrazech *niē-kaip* ‘nikak’, *niē-kur* ‘nikde’, *nie-kadà* ‘nikdy’, *nie-katràs* ‘ani jeden (z dvojice)’, a což nám zde argumentačně neposlouží, v početných derivátech slova *niē-kas* ‘nikdo //nic’, e.g. *niekdarys* ‘lempl’ (nic pořádného nedělá), *niekbylys* ‘žvanil’ (nic pořádného neřekne), *niēkina* ‘pohrdá (kým//čím)’ (pokládá

složce *kas*, druhé, tedy podle paradigmatického typu $I^{\alpha++}$, a to omezeného pouze na SG,⁴⁴ přičemž u *niē-kas* a *daūg-kas* použitých se sémantickým rysem živé bytosti, tedy ve smyslu ‘nikdo’ a ‘lecko’, lze uplatnit i alomorfy *Gadn niē-kieno* a *daūg-kieno* (cf. 6.2.1.5).

Přízvuk spočívá na složce první. Uvedená slova jsou tak absolutní paroxytona. To je vlastně jediný důvod, proč je zde zařazujeme jako morfologicky motivovaný komplex s (na-prosto potlačeným) potenciálem dvousložkové flexe. V první složce totiž vůbec nenacházíme vokální segment, jež bychom i jenom mohli uvádět do vztahů k paradigmatickým koncovkám. Morfologická motivace uvedených komplexů je velmi slabá, a tak dochází k přehodnocení do podoby složený kmen -&- koncovka. To se téměř neprojevuje změnou morfů, ale výrazně projeví změnou prosodické charakteristiky. Můžeme dokonce vyčlenit dva stupně přehodnocení:

1° od absolutního paroxytona k absolutnímu oxytonu. Thesaurus LKŽ dokládá varianty *vis-kàs*, *kit-kàs*, *daug-kàs* s přízvukem na druhé složce ve všech možných pádových tvarech. Koncovky druhé složky přitom vycházejí výlučně ze SG paradigmatického typu $I^{\alpha++}$ (s případným alomorfem *Gadn*);

2° od absolutního paroxytona k prosodické charakteristice 1B. Přitom se koncovky již neberou z typu $I^{\alpha++}$, nýbrž z I^{α} . To postihuje zájmeno *niēkas* ‘nikdo //nic’. Že bylo kdysi absolutním paroxytonem, dokládají dosud užívané instrumentálové tvary *tàs tévas niēkuo nesirūpina* ‘ten otec se o nikoho//nic nezajímá’ (syntaktická platnost substantivní), *niēkuo metù* ‘nikdy’ (syntaktická platnost adjektivní).⁴⁵ Nyní patří zájmeno *niēkas* k paradigmatickému typu I^{α} a prosodické charakteristice 1B; tvar *I* zní nyní *niekù*, jiné koncovky s dvojhlasčkovou variantou se v SG nevyskytují, PL toto slovo – stejně jako jeho ohebná složka *kàs* – vůbec nemá.⁴⁶ Jde přitom o jediný výskyt typu 1B mezi zájmeny.⁴⁷ K přehodnocení došlo zřejmě pod vlivem okolnosti, že se zájmena *niēkas* začalo používat i jako substantíva znamenajícího

ho//to za nic pořádného).

⁴⁴ Odkazem na séma SG vyjadřujeme jediné to, že se užívá singulárových koncovek. Kategoriálně bychom dotyčná substantíva vyhodnotili spíše tak, že nemají ani číslo ani rod: ani se nemohou paradigmaticky proměňovat, což je základní předpoklad pro uplatnění kategorie čísla, ani se nemohou syntagmaticky rozvíjet, což je základní předpoklad pro uplatnění kategorie jmenného rodu.

⁴⁵ Citováno podle LKŽ (VIII:775–776). Adjektivní užití *niēkas* ‘žádný’ je zvláštní. LKŽ uvádí pouze obraty *niēkuo//niekù metù* ‘nikdy’ (v žádné době), *niēkuo//niekù būdu* ‘v žádném případě’, *niēkuo//niekù gývu* ‘ani za živý svět’ (dosl. “žádným živým”) a dále jen *dauges niekù kalbù nebuvo* ‘a pak už žádné řeči nebyly’.

⁴⁶ Tak slovo klasifikuje DLKŽ (heslo [1] *niēkas*), nicméně mezi ilustrativními příklady nalézáme instrumentály *niēkuo nesirūpina* ‘o nic se nestará’ (převzato z LKŽ) a *niēkuo (ne) dětas* ‘nemá s tím nic společného’, jež lze interpretovat jediné jako absolutní paroxytonon, vedle instrumentálu *niekù gývu* ‘ani za nic’ a datívu *niēkam veřtas* ‘k ničemu’, jež v našem pojmosloví vedou na interpretaci: paradigmatický typ I^{α} , prosodická charakteristika 1B. Příbuzná hesla *kītkas* a *vīskas* jsou v témže slovníku DLKŽ popsána tak, že v našem pojmosloví dostanou jednoznačně ohodnocení: paradigmatický typ $I^{\alpha++}$, prosodická charakteristika AP.

⁴⁷ Vyplývá to z AtgDLKŽ (612–613). Na rozdíl od autorů AtgDLKŽ neřadíme k zájmenům výrazy jako *mūsiškis* (1B) ‘našinec’, cf. suprā 6.1.5 sub 5.

‘nicotná věc’, ‘nanicovatý člověk’. To se skloňuje bez pronominálních koncovek podle čistě paradigmatického typu I, má množné číslo a je prosodické charakteristiky 1B, cf. *gaila dárbo tókiam niěkui* (D.SG, vs. *kám*) ‘...pro takovou hloupost’, *gyvi niěkai* (N.PL, vs. *tiē*) *iš tókio dárbo* ‘houby z toho...’, *už gývus niekùs* (A.PL, vs. *tuòs*) ‘za pár šupů’.

Zmíňme se ještě o jednom formálním rozdílu. Složená substantiva i adjektiva povinně přecházejí pro MASC (rodovým protějškem FEM se zde zabývat nemusíme) k odvozeným, sc. palatalizovaným deklinačním typům, a to k I.b nebo I.b^{b/ʷ}. Komplexy morfologicky přehodnocené jako složeniny však zůstávají u paradigmatických typů základních, nepalatalizovaných, a sice u I^{α++}, I^α nebo I.

6.4.1.4 Za dvojsložkový, morfologicky motivovaný kmenový komplex s prosodickou charakteristikou AP lze též pokládat adjektívum *šitas – šita* ‘tento – tato’ (I^{α++} – IV⁽⁺⁾), jediné absolutní paroxytonon rodově diferencované. V první, neohýbané složce nalézáme zájmeno s kmenem *š-* (cf. *š-ìs* ‘(zde) ten’), ve druhé, ohýbané zájmeno s kmenem *t-* (cf. *t-às* ‘(tam) ten’). Analogicky existuje *šitoks – šitokia* ‘takovýto – takováto’ (I.b^{α+} – IV.a) se stejně neohybatelnou první složkou a s druhou složkou o kmeni *tok-* (cf. *tók-s* ‘takový (jako tam ten)’); to však není AP. Účelem obou komplexů je zvýraznit deixi k blízkému. Tu sice zajišťují samy jednotky *šis – ši*, resp. *šiòks – šiokià* (v protikladu k jednotkám *tàs – tà* a *anàs – anà*, resp. *tòks – tokià* a *anòks – anókia*, cf. 6.1.6), ale obě jsou pokládány za nevýrazné, oslabené. Podobně jsou zastíněné i jednotky *anàs – anà* a *anòks – anókia* a obojí deixi, k předmětu i k vlastnosti, jednoznačně dominují výrazy s kořenem *t-*. Těmi se proto posiluje deiktická funkce první, lexikální složky.

Podívejme se nyní na komplex *šitas – šita* samostatně. Vokalismus první složky odpovídá vokalismu nominativních koncovek obou rodů, cf. *šis – ši*. Flektivní potenciál první složky vůbec nemohl být využit, protože existuje syntakticky motivovaný komplex *šis tàs*, skloňovaný v obou složkách, který plní jiné funkce (cf. 6.4.2.1). Skloňuje se tedy pouze druhá složka. Prosodická charakteristika je AP (cf. 6.1.6 sub 2), leč dochází k přehodnocení.

Komplex *šitoks – šitokia* se svou první složkou od předchozího vůbec neliší. Ani zde nebylo možné využít flektivního potenciálu první složky, protože existuje syntakticky motivovaný komplex *šiòks tòks* ‘jakýs takýs’, plnící jiné funkce. Není nejmenší důvod domnívat se, že někdy byl nějaký složitý komplex typu **šiòktòks*, který se později zjednodušil. Jako je *t-òk-s* odvozeno od *t-às*, tak bylo od *šit-as* odvozeno *šit-ok-s*. Zájmeno *šitoks* drží ve všech tvarech přízvuk na segmentu *šit-*, podobně jako absolutní paroxytonon *šit-as*, nicméně v případě *šitoks* se zvláštní charakteristikou AP nemusíme pracovat: vystačíme s běžnou 1A. To proto, že druhá složka má vždy slabičný kmen, takže případný prosodický rys *b* koncovky druhé složky přes slabičnou hranici *-ok-* na přízvuk nedosáhne. Charakteristiku 1A mají všechna zájmena odvozená sufixem *-ok-* od slabičného kořene. Jedinou prosodickou zvláštností zájmena *šitoks* je to, že na rozdíl od ostatních nenese přízvuk na tomto sufixu (cf. 6.1.6 sub 4).

Derivační vztah *šit-as* → *šit-ok-s* dává vyniknout segmentu *šit-*. Ten pak najdeme nejen v adjektívech *šit-as* ‘tento’, *šit-ok-s* ‘takovýto’, ale i v adverbiích *šit-iek* ‘tolik’, *šit-aip* ‘takto’, stejně jako v invariantním deiktickém výrazu *šit-ai* ‘toto’. V takovýchto morfologických souvislostech pak uvedené komplexy snadno přehodnotíme jako deriváty od kořene *šit-*, kde nejjednodušší kmen najdeme ve tvaru *šitas*. Při tomto chápání není o co opřít prosodickou charakteristiku AP, a tak se vytvoří nová, odpovídající jiným adjektívům podobně postaveného kmene, tedy 2B, sc. N.SG *šit-as – šit-à* (cf. *kìtas – kità*), G.SG *šit-o – šit-òs* (cf.

kit-o – kit-ōs, I.SG *šit-uō – šit-à* (cf. *kit-ù – kit-à*), N.PL *šit-iě – šit-os* (cf. *kit-ì – kit-os*), etc. V současném úsu prosodická charakteristika 2B u slova *šitas* zdá se převažuje. Spisovná norma uznává obě charakteristiky za rovnocenné (cf. DLKG §§797, 800). Prosodické přehodnocení doložíme i mimo vlastní deklinaci: vedle *šitai* je též *šitaĩ*, prosodicky shodné s *antaĩ* ‘ono’, vedle *šitaip* též *šitaĩp*, přízvukovanou podle *visaĩp* ‘na všelijaký způsob’.

6.4.2 Komplexy, které probíráme, jsou morfosyntaktické. Jejich třídění na případy motivované morfologicky a na případy motivované syntakticky je relativní a vypovídá pouze o tom, jaké jevy jazykového systému používáme pro výklad. Při výkladu motivací morfologickou (6.4.1) jsme u jedné ze složek potlačili lexikální význam morfu, sc. reinterpretovali jej coby rys významu gramatického (cf. lexém “dva” → rys duálu, lexém “on” → rys determinovanosti). Při výkladu motivovaností syntaktickou lexikální význam jednotlivých složek nepomíjíme a za slovo tvorný impuls naopak pokládáme syntaktické vztahy mezi lexémy. Může přitom jít o vztahy závislostní, koordinační, stejně jako vytýkací. Rozlišíme syntakticky motivované komplexy HOMOGENNÍ, kde všechny složky vypadají, jako by vystupovaly ve stejném větěném vztahu, a HETEROGENNÍ, kde jednotlivé složky vypadají, jako by vystupovaly v různých větěných vztazích. U homogenních komplexů dále rozlišíme případy VOLNÉ, kdy každá složka je tvarově vybavena k tomu, aby v jiné větě sama o sobě získala stejné větěné uplatnění, jaké má vyšetřovaný komplex, a případy VÁZANÉ, kdy jednotlivé složky v té podobě, v jaké v komplexu vystupují, stejný větěný vztah obecně vyjádřit nemohou.

6.4.2.1 SYNTAKTICKY MOTIVOVANÉ KOMPLEXY HOMOGENNÍ VOLNÉ. Každá složka má podobu úplného morfématického slova, jež vykazuje část lexikální (kmen) a gramatickou (koncovku). Všechny koncovky v komplexu se vyskytující jsou kongruentní co do gramatických kategorií PÁD – ČÍSLO – ROD. Z hlediska syntaktické jednoty celku je morfologická kongruence všech složek redundantní a svědčí o tom, jak aktuální je přehodnocení syntaktického útvaru do jediného větěného členu.

V češtině poslouží za příklad takového komplexu výraz *ten který* ve větě *v tom kterém případě se dosavadní postup neosvědčil*. Vidíme, že každá ze složek vypadá jako shodný přívlástek substantíva *případ*, obě se s ním shodují v rodě, čísle a pádě a každá by v obdobném, ba i zcela stejném syntaktickém kontextu mohla vystoupit samostatně, cf. *v tom případě, ve kterém se dosavadní postup neosvědčil...*

Litevské komplexy tohoto druhu sestávají výlučně z pojmenovávacích jednotek deiktických, zatímco v češtině najdeme i příklady s numerálií, cf. *je o dva tři roky starší*.⁴⁸ Jsou vesměs dvousložkové, přízvuk mohou mít jak pouze na jedné, tak na obou složkách; přízvukování kolísá, a to i v rámci jednotlivých komplexů coby formálních paradigmat. Vykládáme to tak, že obě složky přízvuk mají, přičemž jen jeden je hlavní a vymezuje fonotaktický celek, kdežto druhý je vedlejší, fonotakticky irelevantní. Hlavní příklady jsou následující (každý litevský komplex překládám adekvátním výrazem českým a zároveň modeluju z českého materiálu; za komplexem uvádím pro kontrast samostatná syntagmata sestavená ze stejných složek).

A) Kontrast vznikne záměnou pořadí složek u téhož syntaktického členu:

- *padārė ta pāčią klaĩdą* ‘udělali tutěž (dosl. “tu samou”) chybu’ vs. *padārė pāčią tã klaĩdą* ‘udělali právě tu chybu’.

⁴⁸ K litevskému vyjádření (malého) neurčitého množství cf. 6.3.1.1.

B) Kontrast vznikne rozdělením složek mezi různé věty ve stejné syntaktické roli:

- *skaitýdama šī tā iškrepē* ‘při čtení tu tam něco (jakoby “to (a) ono”) špatně vyslovila’ vs. *skaitýdama šī iškrepē, tā pralēido* ‘při čtení tu něco špatně vyslovila, tam něco vypustila’;
- *pataīsē viena kīta* (též *viena kīta*) *klaīda* ‘opravil jednu dvě chyby’ (jakoby “jednu a zase jinou”) vs. *pataīsē viena klaīda, palīko kīta* ‘jednu chybu opravil, druhou nechal’;
- *šiokiū tokiū baldū parsivežē* ‘navozil domů jakýs takýs nábytek’ (jakoby “tadyhletakový (a zase) tamhletakový”) vs. *ir šiokiū baldū parsivežē, ir tokiū* ‘navozil i takový nábytek i zase jinačí’;
- *pālietē kuriuōs ne kuriuōs* (obě složky přízvukované!) *māžmožius* ‘probíral některé podrobnosti’ (jakoby “které (ano), které ne”; nevím, zda nevynechal něco, co by k tomu vlastně také patřilo)⁴⁹ vs. *kuriuōs māžmožius pālietē? ī kuriuōs neatsižvelgē?* ‘které podrobnosti probíral? ke kterým nepřihlížel?’.

6.4.2.2 SYNTAKTICKY MOTIVOVANÉ KOMPLEXY HOMOGENNÍ VÁZANÉ odstraňují morfologickou redundanci tím, že gramatické rysy relevantní pro celek jakožto syntaktickou jednotku vyjadřuje pouze u jedné složky. Takové komplexy tvoří v litevštině jedině číslovky. Ve složených číslovkách základních se skloňují všechny skloňovatelné složky, stejně jako je tomu v homogenních komplexech volných, cf. $\langle dū_N tūkstančiai_N penki_N šimtai_N kėturiasdešimt_{inv} trīs_N \rangle (N) \text{ litai} (N)$ ‘2.543,- lity’ $\rightarrow \langle dvīem_D tūkstančiams_D penkiems_D šimtams_D kėturiasdešimt_{inv} trims_D \rangle (D) \text{ litams} (D)$; hovorový jazyk však má snahu skloňovat jen poslední složku, sc. $\langle dū_N tūkstančiai_N penki_N šimtai_N kėturiasdešimt_{inv} trims_D \rangle (D) \text{ litams} (D)$, čímž dochází k vázanosti: ne všechny složky nyní vyjadřují ten větný vztah, ve kterém komplex vystupuje. Toto chování (skloňování pouze poslední složky) je názorným příkladem organizačního principu aglutinačního, jenž přidává jeden společný gramatický morf vždy celému syntagmatu. U číslovek nezakladních (řadových, druhových, hromadných i dalších), jejichž soustavu vyloužíme v knize IV/3, tento aglutinační princip patří do spisovného jazyka a představuje jediný způsob odvozování i skloňování: pouze poslední složka nese derivační sufix «řadové», «druhové» či jiné «nezakladní» číslovky a zároveň s ním i koncovku podle rodu, čísla a pádu, zatímco všechny předcházející složky jsou buď v (N), nebo v nesklonném tvaru, a to navíc vždy jako číslovky základní, cf. $\langle keturì_N šimtai_N septýniasdešimt_{inv} penktóms_D; \text{řadová} \rangle (D) \text{ sukaktūvēms} (D)$ ‘k čtyřstému sedmdesátému pátému výročí’, *pasáulis* $\langle tūkstantis_N devynì_N šimtai_N devýniasdešimt_{inv} devyneriaiš_I; \text{druhová} \rangle (I) \text{ mėtai} (I) \text{ vyrėsnis} // \text{senėsnis}$ ‘svět je o tisíc devět set devadesát devět let vyspělejší//starší’.⁵⁰

Není těžké prokázat, že výše uvedené složené číslovky představují jedině syntaktické slovo: žádná ze složek nemůže být samostatně rozvíjena, mezi složky nelze nic vložit, pořadím složek nelze hýbat. Hůře však prokážeme, že ony číslovky tvoří též jediný celek fonotaktický: každá složka má svůj vlastní přízvuk, se kterým může v jiných syntagmatech vystupovat jako samostatné slovo; lze sice postulovat, že přízvuk první (nebo jisté jedné) složky komplexu je «hlavní», ostatních pak «vedlejší», leč při po-

⁴⁹ Výraz *kuris ne kuris* i jemu obdobný *kàs ne kàs* ‘tu a tam někdo/něco’ vypadají jako komplexy třísložkové. Jde v nich nicméně pouze o dvojí výskyt téhož lexému (*kàs, kuris*), který je koordinován gramatématem *ne*.

⁵⁰ Protože slovo *mėtai* ‘rok’ je v litevštině pomnožné, počítají se roky v číslovkách druhových, nikoliv základních.

tenciálně neomezené délce komplexu toto řešení není uspokojivé. Navíc i uvnitř komplexu lze uplatnit aktuální členění, jež se vyjádří právě přesunem «hlavního» přízvuku v komplexu, cf. *tai ivýko tūkstantis PENKÌ šimtai devyniasdešimt šeštais mėtais, ne tūkstantis KETURÌ šimtai* ‘stalo se to v roce tisíc PĚT set devadesát šest, ne tisíc ČTYŘI sta’ (složka s «hlavním», zde kontrastivním přízvukem je vyznačena MAJUSKULEMI). Musíme proto uznat, že fonotaktické hledisko, v písmu nezachycované, není heuristicky rovnocenné syntaktickému.⁵¹

Zdůrazněme, že s řídicím substantivem se v rodě a čísle shoduje jedině číslovková složka řádu jednotek, tedy právě ta, která se s ním shoduje i v pádě. Jednotkové číslovky, které vyjadřují počet stovek a tisíců, mají rysy MASC a PL podle substantív *šimtas* a *tūkstantis*.

6.4.2.3 SYNTAKTICKY MOTIVOVANÉ KOMPLEXY HETEROGENNÍ jsou konstelace morfů, z nichž každý, vzat samostatně, vyjadřuje ve větě jiný vztah. Vlastní vztahy těchto složek přestávají být v důsledku lexikalizace relevantní, na důležitosti nabývá jedině vnější syntaktický vztah celého komplexu ke zbytku věty. Onen vnější vztah tvaroslovně vyjadřuje jen jediná ze složek komplexu, ostatní se tvarově neproměňují. A právě ze systémových analogií oněch neproměnných tvarů usuzujeme na motivovanost specifickými větnými vztahy.

A) Lze vyčlenit heterogenní komplexy motivované odkazy k větné perspektivě (nejde tedy o větný vztah závislostní, nýbrž vytýkácí). Řadíme sem:

- *toks pàt* se skloňovatelnou složkou *toks*. Znamená ‘stejný’ coby totožnost v kvalitě, doslova “právě takový” (něm. *der gleiche* oproti *derselbe*). Složka *pàt* ‘těž, právě’ je holý kmen zájmena *pàts* ‘sám’, “právě on a nikdo jiný” a slouží v litevské větě jako rématizátor, prostředek zvýrazňující libovolný větný člen, cf. *iki pàt vākaro* ‘do samého večera’, *ten pàt* ‘právě tam, tamtéž’, *jam pàt* ‘právě jemu’;
- *tas pàt* ‘totéž’ i ‘tentýž’ má skloňovatelnou složku *tas* ‘ten, to’,⁵² neměnná složka *pàt* je stejná jako u právě rozebraného výrazu *toks pàt*. Komplex vystupuje jako substantivum, cf. *gieda tą pàt* ‘pořád vede svou’, dosl. “zpívá totéž”, i adjektivum, cf. *atėjo tas pàt žmogūs* ‘přišel týž člověk’;
- *tam tīkras* mající za skloňovatelnou složku adjektivum *tīkras* ‘pravý’, ‘věrný’. Celek znamená ‘určitý’ ve smyslu “určitelný, leč [zde ted’] neurčovaný” a slouží k neurčitě deixi: mluvčí dává na jevo, že ví, k čemu odkazuje, a že to posluchači nepoví. Neměnný výraz *tám*, D.SG MASC zájmena *tàs* zde ve významu “to”, je «tematizátor», deiktický prostředek vyjadřující zřetel k něčemu, co se podává jako dané výpovědní situací. Výsledný sémantický rys “určitý” tak můžeme vykládat jako účinek morfématických spojení “tomu odpovídající” či “tam příslušný”.

Přízvuk spočívá vždy na druhé složce komplexu, at’ už je ohebná, či nikoliv.

B) Lze vyčlenit heterogenní komplexy motivované koordinací vůči položkám naznačeným jako situačně dané. Za skloňovatelnou složku mají *vienas* ‘sám, osamocený, jeden’:

⁵¹ Nevím o studii, která by se zabývala litevskou fonotaktikou ve vztahu k syntaxi. Sám tyto záležitosti zkoumat nemohu.

⁵² Připomeňme zde, že litevština nemá neutrum. Zájmeno *tàs* je maskulinní složkou z přechylované dvojice *tàs – tà* ‘ten – ta’. Femininní tvar je příznakový: odkazuje k referentu jasně opatřenému rysem FEM. Maskulinní tvar odkazuje jak k referentům s rysem MASC, tak k referentům bez jakéhokoliv rodového určení: odtud význam *tàs* ‘to’.

- v komplexu *nē vienas* ‘žádný’ (dosl. “ani jeden”) se uplatňuje *nē* ‘ani’, spojka «záporně slučovací», jež popírá, že by šlo přidat byt’ jedinou položku z kontextově přítomných;
- komplex *kiekviēnas* ‘jeden každý’, dosl. “co jeden, to...”, znamená “všichni” při takovém pohledu na kontextově daný soubor, kdy se nehledá nějaká úhrnná vlastnost, nýbrž probírá každý prvek zvlášť. Uplatňuje se zde adverbium *kíek* ‘kolik’, jež funguje jako koordináční výraz ‘co – to’, ‘kolik – tolik’.

Prízvuk opět spočívá na druhé složce komplexu, shodou okolností vždy ohebné.

C) Lze vyčlenit heterogenní komplexy motivované determinací zájmeného výrazu. Protože zájmena běžným způsobem syntakticky determinovat nejde (v tom spočívá jejich hlavní syntaktická omezenost), uplatňují se výrazy s povahou částice, jež modifikují platnost celé věty, případně koordinují či komentují textové výskyty vět nebo jejich částí. Komplexy tohoto druhu jsou v litevštině nejhojnější. Zde se omezíme pouze na ty, jež lze syntakticky zařadit jako adjektíva nebo substantíva, e.g. *kas nōrs*, *kai kurīs*, *kažin kóks*, *kažkóks*, *bet katrās*, a budeme vlastně jen ilustrovat různé možné morfémové konstelace.

Svůj jediný prízvuk nesou tyto komplexy – shodně s případy A i B – vždy na druhé složce, at’ už je ohebná, nebo ne. Přestože se píší povětšinou odděleně, představují vždy jediné fonotaktické slovo a syntakticky nedělitelný celek: mezi jednotlivé složky nemůže vstoupit žádný morf. Ve skloňovatelné složce vystupují tázací a vztažné výrazy redukovatelné na kořen *k-*, e.g. *kàs*, *kóks*, *kurīs*, *katrās* (cf. IV/3). Jako nesklonná složka slouží

- *kai*, jež samostatně funguje coby relativum okolnostní, cf. *kai... tai* ‘když... tak’. V komplexu *kai* -&- *k-* je vyjádřena neurčitost nepříznačová: ‘někdo’, ‘některý’, ‘cosi’;
- *kažin*, zkráceně *kaž*, původně věta *kàs žino* ‘kdo ví’. V komplexu *kažin*//*kaž-* -&- *k-* je vyjádřena neurčitost s nepředvidatelnými možnostmi: ‘kdovíco’, ‘kdovíjaký’;
- *bet*, samostatně fungující jako připustka “ale, nicméně”. V komplexu *bet* -&- *k-* je vyjádřena neurčitost s nahodilým výběrem z daných možností: ‘kterýkoliv’, ‘kdokoliv’;
- *nors*, staženina z *norēsi* dosl. “budeš chtít”. V komplexu *k-* -&- *nors* je vyjádřena neurčitost se záměrným výběrem z daných možností: ‘který chceš’.

Svou stavbou patří k typu C) i výrazy *nekàs* ‘nevalný, špatný’ (ADJ), *nekóks* idem, kde vystupuje záporná částice *ne* (nepřízvukovaná). Ta slouží coby lexikálněderivační prefix. Přináší hodnotu depreciativní, jak jsme pro běžná substantíva předvedli v části 5.1.6,⁵³ takže *ne kažin kàs* (psáno odděleně s ohledem na oddělenou grafiku *kažin kàs*) neznamena “něco obyčejného // někdo obyčejný”, což by stačilo k popření “ne kdovíco//kdo”, ale přímo ‘prkotina’, “něco bezvýznamného”, ve spojení s rysem “životnost” pak ‘nula, nicka’, “někdo bezvýznamný” (SVBST). Tento slovtvorný komplex se vztahuje i na adverbia, cf. *kaīp* ‘jak’ → *nekaīp* ‘mizerně’, *kíek* ‘kolik, hodně’ → *nekíek* ‘jen trochu málo’, a jak dokládá již *ne kažin kàs*, nevyhýbá se ani komplexům, cf. *kažin kuř* ‘kdovíkde, kdovíjak daleko’ → *ne kažin kuř* ‘kousek odtud’, *kažin kóks* ‘kdovíjak výtečný’ → *ne kažin kóks* ‘ubohý’. Právě proto však, že formant *ne* – na rozdíl od všech ostatních, které jsou výše uvedeny – přistupuje i ke komplexům, a zároveň že modifikuje výchozí význam *ne* jeho prostým větným popřením, jak by odpovídalo syntagmatické motivaci, nýbrž přiřazuje mu krajní opak, vyjímáme útvary jím odvozené z tohoto výkladu morfosyntakticky motivovaných

⁵³ Připomeňme, že *ne-tuřtas* není pouhé popření “bohatství”, kam by se stále ještě vešla jak “střídmost” ozdobená důstojností, tak “skromnost” nebránící štěstí, nýbrž krajní protiklad k němu, “bída”, jež důstojnost i štěstí znemožňuje. Podobně *ne-tiesà* není ledajaké popření “pravdy”, jímž může být i “omyl”, “přehlédnutí” či “nedopatření”, nýbrž vyložená “lež”.

komplexů — podobně jako jsme substantivní deriváty s prefixem *ne* vyňali ze slovo-
tvorby morfologickou konversí (5.1.6).

D) Nakonec vyčleníme heterogenní komplexy motivované vztahem predikace. Takovou motivaci vidíme ve výrazech *vis-kas* ‘všechno’, *kit-kas* ‘něco jiného’, *niē-kas* ‘nikdo //nic’, *daūg-kas* ‘leckdo //leccos’, a to v podobě (PREDIKÁT -&- *kas*), cf. *visa kās* ‘je všechno, co...’ → *vis-k-as* ‘všechno’, *kita kās* ‘je něco jiného, co...’ → *kit-k-as* ‘něco jiného’, *nerà kās* ‘není kdo//co...’ → *niē-kas* ‘nikdo //nic’, *daūg (yrà) kās* ‘je mnoho, kdo//co...’ → *daūg kas* ‘leckdo //leccos’. Že se *daūg kas* píše zvlášť, kdežto *viskas*, *kitkas* i *niēkas* dohromady, je irelevantní: ve všech čtyřech případech jde o jediné fonotaktické i syntaktické slovo. Komplexy se skloňují ve složce *kas*, druhé, tedy podle paradigmatického typu $I^{\alpha++}$ a bez proměny v kategorii čísla (koncovky jsou formálně SG). Přízvuk spočívá na složce první. Vznikají tak absolutní paroxytona; mimo spisovný jazyk lze doložit i varianty typu 2B vzniklé prosodickým i morfologickým přehodnocením kmenů komplexních v kmeny jednoduché, v případě prosodické varianty *daug kās* může jít i o přeřazení k podtypu C). Popsaný model ustrnulých syntagmat predikativních je neproduktivní, uvedené příklady jsou všechny, které soudobý jazyk užívá (cf. AtgDLKŽ).

6.4.3 Čtenáři, který si všiml, že v bodě D) předchozí části 6.4.2.3 vykládám syntaktickou motivací stejné komplexy, které jsem v části 6.4.1.3 vykládal motivací morfologickou, blahopřeju k tomu, že si při čtení až do těchto míst udržel bdělost. Sotva lze oddíl o morfosyntaktické motivaci uzavřít lépe než příkladem, kdy se morfologický a syntaktický výklad v plné své rozdílnosti setkávají.

Dvoji motivace první složky u *niē-kas*, totiž *niē//nē* “aniž” ze strany morfologické a *nerà* “není” ze strany syntaktické, nestojí v rozporu: v obou případech se konstatuje, že “není co//kdo”, přičemž neexistenci vyjadřuje jednou záporná juxtaopozice, sc. “a nelze přidat”, jednou záporná predikace, sc. “nevyskytuje se, co//kdo by mohl...”. Otázku, jak to při vzniku výrazu *niēkas* «doopravdy bylo», není rozumné klást: postup, pro nějž jsme se zde rozhodli (porovnávání jazykového znaku s jinými jazykovými znaky uvnitř systému, který jejich vskyt vůbec umožňuje), k odpovědi nevede, a kdybychom i nějakou jinou cestou odpověď získali, nijak by neovlivnila naše porozumění litevské terciární deklinaci.

Leč musím přidat ještě jeden pohled na problematiku morfosyntaktických komplexů. Komplex je komplexem proto, že dva lexémy, schopné jeden každý vystupovat jako zvláštní větný člen, se sdruží tak, že ve větě představují větný člen jediný. Zda k tomu skutečně došlo, prokazujeme možnostmi, či naopak nemožnostmi obměny jednotlivých lexématických složek vyšetřovaného komplexu při zachování všech syntaktických vztahů v dané větě. Podívejme se v této souvislosti na výrazy typu *vienas kitq*, *vienì kitū*, *vienà kitai*, jež do češtiny překládáme “(se/ si) navzájem”. Obě složky vykazují vždy stejný rod (MASC :: FEM) i stejné číslo (SG :: PL), v pádech se však liší: *vienas* je v podmětovém nominativu, *kitas* v pádu předmětové reky, případně i s předložkou, cf. *vienì i kitūs neatsižvelgia* ‘navzájem na sebe neberou ohled’.

Na počátku oddílu 6.4 jsme rozebírali větu *juōdu nekeñčia vienas kito* ‘oni dva se navzájem nesnášejí’. Předvedli jsme, že výraz *vienas kito*, byť sestává ze dvou fonotaktických slov, vytváří jen jeden větný člen, protože se dá nahradit jediným lexémem, e.g. *savēs*, *pāmotēs*, ne však dvojicí lexémů, e.g. **Jōnas Marijos*. Abychom dvojici *Jōnas Marijos* vůbec mohli uvést jako náhradu za *vienas kito*, převedli jsme

nejprve podmětový nominatív *juōdu* ‘oni dva’ na genitív tematické prolepse *jūdvieju* ‘pokud jde o ně dva’. Tím se ve větě uprázdnila podmětová pozice a složka *vienas* ji okamžitě obsadila. Zdá se, že *vienas kito* je komplexem z donucení, z nedostatku vhodných syntaktických příležitostí.

Litevské gramatiky takové výrazy nijak netematizují,⁵⁴ podívejme se na ně proto v širších souvislostech. Vyjdeme z lexikálního obsahu obou složek: *vienas* znamená “sám, zvláště” vyčleněný, jeden”, *kitas* pak “jiný, odlišný, další”. Při společném textovém výskytu tak vedou na dvojí designaci, jež z textově daných možností vybírá nejprve jednoho zástupce (*vienas*), pak ještě dalšího (*kitas*). Protiklad SG :: PL přitom vyjadřuje, zda se ti zástupci vybírají jako jednotlivci nebo jako skupiny, protiklad MASC :: FEM potvrzuje, že zástupci se vybírají z textově daných designátů jmen toho či onoho rodu.⁵⁵ Nyní rozlišme tři konstelace.

- Není-li textovou situací nijak dáno, jak se jednotliví zástupci vybírají, pokládáme výběr za nahodilý. Právě to motivuje komplex *vienas kitas* (vyskytující se i s jediným přízvučkem coby *vienas kitas*) o významu “tu a tam někdo/něco”, jež jsme předvedli v 6.4.2.1. Obě složky nutně vystupují ve stejném pádu. Kdyby tomu tak nebylo, popřela by se interpretace, že v prvním i druhém případě se vybírá stejným způsobem ze stejného souboru.
- Je-li naopak textovou situací dáno, kteří zástupci se vybírají, interpretujeme souvýskyt *vienas — kitas* jako kontrast “ten jeden” vs. “ten druhý”. Stojí-li každý výraz sám ve zvláštní predikaci, elementární větě, vzniká paralelismus “jeden [dělá to] — druhý [dělá ono]”. Pádová shoda obou výrazů jistě podtrhává strukturní paralelismus kontrastivně postavených vět, není však nezbytně nutná, cf. “jedni s tím souhlasili — jiným se to nezdálo”.⁵⁶
- Kontrast *vienas — kitas*, což již předpokládá, že výběr designátů je z textu jednoznačně dán, se však může vyskytnout i v rámci jediné větné predikace. Právě zde místo paralelnosti dochází ke střetu, což vede na interpretaci “navzájem”. Nutnou podmínkou je, že každá ze složek *vienas — kitas* vystupuje v jiném větné vztahu (jinak by šlo o koordinaci, což je svého druhu paralelismus), a to se projeví i rozdílnými pádovými tvary, e.g. *kità/kito/kitám*. Souvýskyt *vienas — kitas* v jediné větě je při této funkci tak důležitý, že se výslovně užívá

⁵⁴ Nemluví o nich ani naše referenční DLKG ani s ní myšlenkově propojená Valeckienė (1998), ačkoliv obě práce shodně vyčleňují třeba dvojici *vienas — kitas* (vždy shodné v rodě, čísle i pádu) coby prostředek koordinace dvou vět o paralelních syntaktických strukturách, e.g. *vieni tą kalnėli vadina Milžinkapių, kitì Šmėklų kálnu* ‘jedni tomu vrchu říkají Mohyla bohatýrů, jiní Strašidelná hora’. Pouze Rozinas (1996: 1.11.5), nakolik vím, tematizuje typ *vienas kità* coby zvláštní druh zájmen, jimž říká «reciproční». Argumentuje přitom referenční sémantikou, proměnlivostí syntaktických rolí si nevšímá. V našem popisu však syntaktické role a morfologická způsobilost k nim jsou pro argumentaci klíčové.

⁵⁵ Do protikladu čísla lze teoreticky zahrnout i DU jako odkaz ke dvojici. Rys PL může formální shodou potvrzovat i individuální designát označovaný jménem pomnožným: spisovná norma vyžaduje nahradit *vieni* výrazem *vieneri*, leč *kitì* zůstává beze změny, cf. *vieneri mėtai — kitì mėtai* ‘jeden rok — druhý rok’.

⁵⁶ Tento interpretační postup je tak dobře zaveden, že sama skutečnost paralelního výskytu *vienas — kitas* ve dvou textově sousedních predikacích vede k obsahové interpretaci “je možný kontrast mezi dvěma skupinami” a nutí nás hledat, z čeho takové skupiny vybírat. Dobře to vidíme na příkladu *vieni tą kalnėli vadina Milžinkapių, kitì Šmėklų kálnu* ‘jedni tomu vrchu říkají Mohyla bohatýrů, jiní Strašidelná hora’ (n.54). Toto souvětí jistě předpokládá textovou přítomnost designátu pro “vrch”, teprve ono však sděluje, že vůbec existují dvě skupiny lidí odlišené jistým vztahem k tomu vrchu.

obou lexémů, i když pro první z nich ve větě není syntaktické místo, cf. *juōdu* (N) *nekeňčia* (VF) *víenas* (N) *kito* (G) ‘oni dva se navzájem nesnášejí’, ad litteram “oni dva nesnášejí jeden druhého”, kde “oni dva” i “jeden” svými nominatívy pretendují na syntaktickou roli podmětu, zároveň ji však zastávat nemohou. U typu *víenas kità*, *vienì kitũ*, *vienà kítai* “(se/si) navzájem” proto dílčí morf *víenas* interpretujeme jen jako složku morfématického komplexu, jenž vystupuje v syntaktické roli jistého nepodmětového větného členu. Složka *víenas* se sice neskloňuje, leč proměňuje v rodě a čísle.